

Novi Matajur

Leto VI - Štev. 4 (124)
UREDNIŠTVO in UPRAVA
Čedad - Via B. De Rubeis 20
Tel. (0432) 71190
Poštni predal Čedad štev. 92
Casella postale Cividale n. 92

ČEDAD, 15.-28. februarja 1979
Autorizz. Tribun. di Trieste n. 450
Izdaja ZTT
Tiskarna R. Liberale - Čedad

Izhaja vsakih 15 dni
Posamezna številka 300 lir
NAROČNINA: Letna 5.000 lir
Za inozemstvo: 6.000 lir
Poštni tekoči račun za Italijo
Založništvo tržaškega tiska
Trst 11-5374

Odgovorni urednik: Izidor Predan
Quindicinale
Za SFRJ 120 ND - Žiro račun
50101-603-45361
«ADIT» DZS, 61000 Ljubljana,
Gradišče 10/II - Telefon 22-207

Sped. in abb. post. II gr./70
Poštnina plačana v gotovini
OGLASI: mm/st + IVA 14%
trgovski 100, legalni 200
finančno-upravni 150,
osmrtnice in zahvale 100,
mali oglasi 50 beseda

LJUBLJANA

Enotna delegacija Slovencev iz Italije pri predsedniku Skupščine in vlade S.R. Slovenije

Predsednik vlade S.R. Slovenije dr. Vratuša, s predsednikom skupščine S.R. Slovenije Milanom Kučanom sta sprejela v ponedeljek 5. februarja v vili Podrožnik, v Ljubljani, enotno delegacijo Slovencev v Italiji. Sprejemu so prisostvovali razne politične osebnosti, med katerimi sta bila tudi bivši generalni konzul Jugoslavije v Trstu, Ivan Renko ter novi generalni konzul Stefan Cigoj.

Delegacijo Slovencev v Italiji so sestavljali predstavniki političnih strank KPI, PSI in SSK ter predstavniki kulturnih in ekonomskih organizacij iz Benečije. Med drugimi so bili prisotni senatorka Gerbec,

predsednik SKGZ Boris Race in deželni svetovalec Drago Štoka, za Benečijo pa profesor Cerno, don Emil Cencig in prof. Petricig.

Dolg in prisrčen razgovor je prispeval k poglobitvi in širšemu poznanju problemov, ki se tičejo sosednjih dežel, predvsem pa tistih, ki zadevajo manjšine ter konkretno realizacijo osimskih sporazumov na podlagi gospodarske kooperacije. Obe vladi sta posebno angažirani na teh vprašanjih, ki pridejo do večjega idealnega in političnega izraza na evropski debati, ki bo karakterizirala prihodnje mesece. Ta obveznost je prišla jasno na površje pred nedav-

nim obiskom zunanjega ministra Forlanija v Jugoslaviji in tudi od stališča, ki ga je izrazila Dežela Furlanija-Julijanska krajina.

«Samo na podlagi konstruktivnega dela bo imela manjšina možnost, da zaščiti svoj obstoj, da se bo lahko razvijala na gospodarskem in kulturnem področju in da bo lahko izvrševala svojo pozitivno vlogo med sosednjimi narodi - je dejal Boris Race v odgovor poslovnih besed predsednika Vratuše - bistveni pogoj je, da Slovenci ohranijo, in ojačajo svojo teritorialno in politično enotnost, čeprav v različnih ideoloških nazorih.

Delegacija Slovencev v Italiji med razgovorom s predsednikom slovenske vlade dr. Antonom Vratuša in drugimi političnimi predstavniki

RAZMIŠLJANJE O ODPRTI MEJI

Mesto Čedad je že dalj časa nesporen komercialni in trgovski center Nediških dolin, kamor se naši ljudje vozijo na nakup predvsem ob sobotah. Dotok jugoslovanskih državljanov, ki prihajajo pretežno iz Soške doline, postaja iz leta v leto občutnejši; tega ugodnega pojava se zavedajo nekateri čedajski trgovci in ga znajo prav lepo izkoristiti, zato nastavlajo po njihovih trgovinah prodajalke, ki obvladajo tudi slovenščino; «business ist business» pravi znani angleški pregovor, ne smemo pa pozabiti, na dejstvo, da v teh krajih italijani in furlani postajajo čedalje bolj strpni in odprti do Slovencev, za kar se moramo zahvaliti tudi politiki odprte meje. Resnici na ljubo pa moramo povedati, da v naši Pokrajini ni prišlo nikoli do takih izgrediv in resne mržnje kot na pr. v Trstu, kjer marsikateremu Tržačanu tzv. «ščavi» smrdijo, ne pa njihovi dinarji, kar je v skladu z latinskimi pregovorom, češ «pecunia non olet» ali po domače povedano «denar ne smrdi». Po nedavni zmagi Liste za Trst se je to negativno razpoloženje do Jugoslovancev še bolj zaostrilo in posledice so na dlani: jugoslovanski kupci so se začeli izogibati Trsta in se raje vozijo na nakup v Gorico in celo v Videm, kjer so dobrodošli, spoštovani, se čutijo varni in ni se jim treba bati, da bi jim zažgali vozila, rezali avtomobilske gume in jih zmerjali na cesti; vrh tega so cene, v primerjavi s Trstom, zmerne in konkurenčne.

Negativen odnos do Jugoslovancev se da opaziti včasih tudi iz poročil tržaškega italijanskega radia; jugoslovanski državljani, ki prihajajo v našo deželo, so pogostokrat označeni le kot «cittadini della vicina Repubblica» in veli-

kokrat niso niti prišteti med turiste, zakaj ti pravi «turisti» so seveda samo Nemci, Angleži ali Nizozemci, čeprav je teh slednjih komaj peščica. Če pa se slučajno zgodi, da aretirajo kake «cittadine della vicina Repubblica», ti postanejo takoj jugoslovanski državljani in hitro zvemo, kako se pišejo in od kod so doma. Se eno zanimivost sem opazil pri poslušanju radia; če na kaki ladji potrebujejo delavce, ki morajo obvladati slovenščino, slišimo preko radia podoben poziv: «Cerchiamo un lavoratore con conoscenza lingua slava». Menimo, da ta netočnost ni zgolj slučajna! Vrnimo se končno spet v videmsko pokrajino, kjer zgleđa, da je ozračje bolj ugodno za goste z onstran meje. Tukajšnji trgovci celo vabijo potencialne kupce s plakati in oglasi v slovenskem in srbohrvaškem jeziku, ki se občasno pojavljajo na zidovih Čedada in Vidma; opaziti je tudi kako novo propagandno dvojezično tablo na državni cesti, ki pelje od Štupice do Čedada.

Mi pozdravljamo in podpirmo take pobude, ki so odraz

iznajdljivosti, podjetnosti in mentalne odprtosti kakega privatnika, ne moremo pa razumeti, zakaj samo na čedajskem območju, v nasprotju z ostalimi obmejnimi kraji cele Italije in upoštevajoč velik tranzitni promet, ki se tod odvija, so postavljeni smerokazi na katerih piše samo «Confine di stato» in ne «Jugoslavia», kar bi bilo bolj modro in bolj logično.

Če bi se ravnali po zgledu naših sosedov, ki so že pred desetimi leti postavili na obmejnem področju smerokaze z napisom: «Italia», bi napravili veliko uslugo tudi tujim turistom, ki ne poznajo italijanščine in ne vedo kaj pomeni «confine di Stato»; že večkrat se je zgodilo, da tuji turisti, ki so šli skozi naše kraje v Jugoslavijo, so se znašli pod Kolovratom ali celo na Matajurju!

Sosedski prijateljski odnosi med državami se lahko gradijo in poglobljajo tudi z navidezno nepomembnimi stvarmi in ne samo z velikimi političnimi sporazumi; kar velja, obratno, tudi za neprijateljske odnose.

LUBIANA

Delegazione unitaria slovena dal presidente dell'assemblea e del governo della Slovenia

Il Presidente del governo della Slovenia dr. Vratuša, quello dell'assemblea legislativa e varie personalità politiche, assieme al console generale della Jugoslavia uscente Renko ed il nuovo, Cigoj, hanno ricevuto lunedì 5 febbraio nella villa Podrožnik a Lubiana la delegazione unitaria degli Sloveni del Friuli-Venezia Giulia, composta da rappresentanti dei partiti politici del PCI, PSI, e SSK, delle organizzazioni culturali ed economiche della Slavia italiana. Presenti, fra gli altri, la senatrice Gherbez, il presidente della SKGZ Race, il consigliere regionale Stoka e,

per la Benečija, il prof. Cerno, don Emil Cencig ed il prof. Petricig. Il lungo e cordiale incontro ha consentito di compiere una vasta panoramica dei problemi riguardanti le due regioni confinanti, soprattutto in riferimento alle minoranze ed alla concretizzazione pratica degli accordi di Osimo sul piano della cooperazione economica. I rispettivi governi sono particolarmente impegnati su questi problemi, che troveranno risalto ideale e politico nel dibattito europeo che caratterizzerà i prossimi mesi.

Questo impegno è emerso chiaramente dalla recente

visita del ministro degli Esteri, Forlani, in Jugoslavia ed anche dalle posizioni espresse dalla Regione Friuli-Venezia Giulia. «Solo in questo modo costruttivo di operare, la minoranza troverà modo di difendere la sua esistenza, di svilupparsi sul piano economico e culturale e di darsi un ruolo positivo fra i popoli vicini - ha detto Race rispondendo al commiato del presidente Vratuša - la condizione essenziale è che gli Sloveni sappiano conservare e rafforzare la propria unità sia sul piano territoriale che quello politico, pur nella varietà delle ideologie e delle opinioni».

OBVESTILO NAROČNIKOM

Nagradnega žrebanja Novega Matajurga se bo lahko udeležil vsak tisti, ki bo poravnal naročnino do 31. marca 1979.

Zamudniki naj pohitijo!

AVVISO AGLI ABBONATI

Coloro che avranno pagato l'abbonamento entro il 31 marzo 1979, potranno partecipare alla lotteria a premi del Novi Matajur.

I ritardatari sono invitati a mettersi in regola!

V Ljubljani je umrl Edvard Kardelj, velik revolucionar, državnik in tvornik samoupravnega socializma.

O njem bomo pisali v prihodnji številki.

Benečanski Kulturni Dnevi

3. lezione
3. predavanje

16 marzo 1979
16. marca 1979

dott. Karel Šiško

Direttore dello SLORI - Slovenski raziskovalni inštitut di Trieste
Ravnatelj Slovenskega raziskovalnega inštituta SLORI v Trstu

IL PRINCIPIO DELLA GLOBALITA' NELLA LEGGE DI TUTELA DELLA MINORANZA SLOVENA E IL PROBLEMA DELLA BENEZIA

NAČELO GLOBALNOSTI V ZAKONU ZA ZAŠČITO SLOVENSKE MANJŠINE TER PROBLEM BENEČIJE

Dan emigranta v Čedadu

Do sedaj jih je bilo petnajst in vsak je bil po svoje zanimiv
Kako jih je beležil kronist Primorskega dnevnika, ki je bil vedno prisoten

Bil je 6. januar 1964. Mrzel dan. Tudi na sedežu prosvetnega društva «Ivan Trinko» v Ul. Monastero v Čedadu je bilo hladno. Le pri srcu tistih, ki so bili tisti dan na sedežu društva je bilo prijetno in toplo. Še najbolj pa Izidorju Predanu. Kdove zakaj, morda zato, ker se je lepo število emigrantov odzvalo povabilu društva kateremu je predsedoval, na prvo srečanje. Morda pa tudi zato, ker je po očeh navzočih bral, da so sledili njegovemu navdušujočemu govoru. Bral ga je, bral z dolgega papirja v enem samem kosu, tako dolgega, da sta se mu oba konca motala okoli čevljev. Papir mu je drsel skozi prste, glas mu je nekoliko podhrteval. «Zelel bi, da bi ta praznik postal tradicionalen» je prabil in kronist je njegove besede zabeležil. Dejansko je s temi besedami oznanil rojstvo emigrantskega dneva.

Od takrat je minilo 15 let, pomembnih let ne le za razvoj emigrantskega praznika, ampak za vse Slovence na Videmskem, ki v tem dnevu vidijo priložnost za svojo izpoved in tudi možnost za prirerjanje doseženih uspehov. Iz skromnih začetkov, ki so temeljili na pobudah in iznajdljivosti posameznikov, je emigrantski dan prerastel v množično manifestacijo, ki jo je mogoče izvesti edino le ob sodelovanju čimvečjega števila ljudi. Z leti niso dozorevale samo organizacijske sposobnosti, bogatila in utrjevala se je tudi idejnopolična osnova emigrantskega dne in s tem osnova celotnega boja beneških, rezijskih in kanalskih Slovencev, boja za najosnovnejše demokratične in narodne pravice, zaradi tega vztrajnega boja razpolagajo danes s celovito politično in programsko platformo, ki jo predstavlja po eni strani Listina o pravicah Slovencev v videmski pokrajini, po drugi strani pa polnopravno sodelovanje v akcijah za globalno zakonsko zaščito, ki so sedaj v teku.

Naša politična misel na Videmskem sega bolj nazaj v zgodovino, toda emigrantski dnevi predstavljajo zagotovo najdaljšo neprekinjeno, enkrat letno ponavljajočo se akcijo. Velja ji posvetiti nekaj besed, da bomo videli, kako je dozorela in kdo ji je pomagal.

Na prvem «dnevu» 1964. leta je sodeloval pevski zbor «Kras» iz Dola-Poljan pod vodstvom Pavline Komel, na harmoniko je zaigral domačin, ob glasbi in vinu pa so se ljudje tudi zavrteli.

Ponovitev emigrantskega dne

1965. leta je odpadla. Prav tisti dan je vso Benečijo zajel snežni mež, kj je prerečil prihod avtobusov. Naslednje leto (1966) se je emigrantsko srečanje «preselilo» v večje prostore. Politični del so izvedli na sedežu društva «Ivan Trinko», kulturno-zabavnega pa je Anton Birtič s svojim ansambлом «Beneški fantje» pripravil v dvorani v Špetru, kjer je bila prva množična udeležba in kjer so Birtičeve beneške viže prišle poslušati tudi študentke italijanskega učiteljskega.

Kinodvorano «Ristori» so priredili prvič dobili v uporabo 1967. leta. Tudi tam so nastopili «Beneški fantje» ter privabili veliko poslušalcev. Politiki so začutili pomembnost emigrantskega praznika ter so se začeli priče udeleževati. Tega leta je bil navzoč poslanec Fortuna (PSI), naslednje leto (1968) pa je udeležence pozdravil poslanec Lizzero (KPI). Prireditev so vsebinsko obogatili z nastopom pevskega zbora iz Štoblanka; Stalno slovensko gledališče pa je nastopilo s Stokovim «Anarhistom».

«Manifestacija prebujajočega se slovenstva in vere v moč enotne samoobrambe» se je glasil naslov Čez štiri stolpce v Primorskem dnevniku, naslov, ki je zaobjel 1969. leta osnovne misli iz govora duhovnika Emila Cenciča ter Izidorja Predana. Prireditev je popostrilo gostovanje Primorskega dramskega gledališča iz Nove Gorice z igro «Tast po sili».

Leta 1970 je čedadski župan senator Pelizzo (KD) v svojem pozdravnem nagovoru pred polno dvorano «Ristori», kar je bil tedaj že običaj, priznal, da je bila velika napaka to, kar se je dogajalo v preteklosti. «Obsodil je fašistično raznarodovanje in povojno prisilo. Stojen je bil korak, kakršnih je bilo kasneje še več, toda tistega odločilnega, ki bo predstavljal začetek nove strani, na tega še vedno čakamo. Gledalci so z veseljem sprejeli «Modrega hlapca», pozdravili so prve recitatorje in domači zbor. Prvič so se emigranti srečali tudi v Bardu.

«Odprava rakove rane izseljevanja v tujino je prvi pogoj za preporod Beneške Slovenije», je zapisano o emigrantskem dnevu 1971. leta, SSG je nastopilo z «Močjo uniforme».

Ado Kont, predstavnik emigrantske zveze, je naslednje leto v svojem govoru poudaril obvezo za okrepitev boja za gospodarski in narodnostni preporod Beneške Slo-

venije.

Prireditev na dan 6. januarja 1973. leta je izvenela kot klic po «spoštovanju našega jezika in naših zahtev po delu in kruhu na domačih tleh», medtem ko je naslednje leto (1974) kronist svoje poročilo v Primorskem dnevniku takole naslovil: «Odgovorni dejavniki naj omogočijo družbeni in narodni predelek Benečije». Tiste dni je izšla prva številka Novega Matajurja, glasila zahtev in potreb beneških Slovencev. S tem je bil napravljen red na občutljivem sektorju, kakršno je lahko časnikarsko informiranje na tako angažiranem območju.

Ob udeležbi in nastopu deželnega odbornika za kulturo Volpeja ter deželnega svetovalca (KD) Romana Specogna so «beneški Slovenci 1975. leta še enkrat izpričali svojo narodno in socialno zavest» ter priredili bogat program.

Predsednik deželnega sveta Pitoni (PSI) je dal pečat emigrantskemu dnevu 1976. leta. «Vaš protest trka na zavest svobodnih in demokratičnih ljudi naše dežele», je dejal ter pristavil: «Država je predolgo vaš dolžnik».

Potres je s svojo tragedijo vne-

Č E D A D

Generalni konzul SFRJ se je poslovil
od predstavnikov naših društev

Precej uglednih beneških zastopnikov se je v soboto, 27. januarja zbralo na sedežu društva «Ivan Trinko» v Čedadu, da bi se poslovalo od jugoslovanskega generalnega konzula Ivana Renka, ki odhaja, po več kot štirih letih bivanja pri nas, na novo službeno mesto v domovino. Slovo od jugoslovanskega diplomatskega predstavnika je bilo tem bolj prisrčno, ker je v težkih trenutkih po potresu zastopal v teh krajih jugoslovansko državo, tisto državo, ki je toliko pomagala najprej pri neposredni pomoči, potem pa pri obnovitvi od potresa porušeni krajev in vasi.

sel zaiost tudi v emigrantski praznik, hkrati pa je zdrnil vse žive sile, da so se lotile obnove. Predsednik prosvetnega društva «Ivan Trinko» prof. Viljem Černo je v svojem govoru bolečino Benečije zaradi potresa strnil v naslednje odločne besede, ki so zvezele kot poziv k akciji: «Za obnovo raztrganega tkiva Benečije in enakopravnost njenih slovenskih ljudi». Programski del je izpolnil Predanov «Emigrant».

Srečanje v «Ristoriju» januarja 1977 je pomembno tudi zategadelj, ker je videmski nadškof Battisti osebno stopil pred beneške Slovence ter jim zagotovil podporo cerkve v boju za narodne pravice.

Leto kasneje je bilo leto snovanja Listine o pravicah Slovencev v videmski pokrajini. Govornik na emigrantskem dnevu 1978. leta dr. Ferruccio Clavara je zahteval učinkovito manjšinsko konferenco ter zborovanje o problemih izseljenstva. Beneško gledališče je nastopilo s Predanovimi «Zganjarji», italijanske demokratične sile pa je zastopal podpredsednik pokrajinske uprave Vespasiano.

Letošnji praznik je kronika zadnjih dni. Vsebinsko je nadvse pomembna, zakaj prvič je nekdo na odgovornem mestu, kot je to predsednik deželnega sveta Colli (KPI), skrb za obstoj in razvoj manjšine pripisal večini.

Skozi te odstavke je razvidno, kako si utira pot naša stvar na Videmskem. Dolga je ta pot, toda ne brez uspehov. Nasprotno. Prav letos pričakujemo novih in še pomembnejših.

Z. D.

Na Opčinah se pripravljajo za poimenovanje osnovne šole po Francetu Bevku

Začele so se priprave na poimenovanje osnovne šole na Opčinah po Francetu Bevku. Pisatelj doprni kip, delo kiparja Borisa Kalina, je že na začasnem mestu pred ravnateljstvom, kjer postaja učencem vidno in v občutju vsak dan bolj domač. Kip bo dokončno nameščen na šolskem vrtu, po zamisli slikarja Atilija Kralja. Dobro napredujejo tudi uradne formalnosti, medtem pa se postopno veča nabirka prostovoljnih prispevkov za kritje predvidenih visokih stroškov. Čeprav bo poimenovanje šole maja, se je že začelo oblikovanje programa, pri čemer sodelujejo vse slovenske organizacije na Opčinah. Po sklepih, sprejetih na zadnjem sestanku predstavnikov, lahko že podamo glavne obris prireditev, ki bodo prerasle v pravnati kulturni praznik openske pa tudi širše slovenske narodne skupnosti.

Glavna značilnost celotne pobude je v tem, da ne bo omejena na samo slovesnost na dan poimenovanja, marveč bo razčlenjena v vrsto prireditev, ki bodo v časovnem loku več tednov. Kot že rečeno, bodo pri tem sodelovale vse slovenske organizacije na Opčinah. Poglejmo, kaj pripravljajo.

Slovensko prosvetno društvo TABOR bo na osrednji prireditvi na šoli sodelovalo z nastopom svojega moškega in ženskega zbora, samostojen večer pa bo pripravil društven dramski odsek, in sicer na temo «France Bevk in njegov čas v pripovedovanju njegovih tovarišev». TABOR prireja poleg tega natečaj otroških risb in slik na temo Bevkovih del. Natečaja se v poljubni tehniki lahko udeležijo otroci z vseh naših šol. Dela, ki morajo biti poslana na sedež društva do 15. aprila 1979, bodo razstavljeni v Prosvetnem domu, najboljša pa bodo tudi nagrajena in (prva tri) objavljena v reviji «Galeb».

Tudi CERKVENI PEVSKI ZBOR bo poleg nastopa na dan poimenovanja pripravil še samostojen kulturni večer z naslovom «Dežela kaplana Martina Cedermaca». Z izhodiščem v Bevkovi umetni bo po-

svečen Beneški Sloveniji in njeni problematiki do današnjih dni. Poleg predavatelja in recitatorjev bo kot gost prisoten eden izmed beneških duhovnikov, dedičev Cedermacovega poslanstva. Zbor bo sodeloval s krajšim koncertom.

TABORNIKI Rodu modrega vala in slovenski SKAVTI pa pripravljajo skupen orientacijski pohod, ki naj doprinese delež k spoznavanju domačega kraja ter njegove tradicije in zgodovine. Ločeno imajo TABORNIKI na sporedu večer, posvečen Bevkovim delom ter naravi in taborniškemu življenju. SKAVTI pa bodo pripravili tekmovalno igro «Kje je zaklad?» z nagradami; tudi ta prireditev bo vključevala Bevkovo tematiko.

Kulturno društvo FINZGARJEV DCM ima na programu prireditev z naslovom «Slovenska pesem in pisana beseda v vsak slovenski dom».

Sportno združenje POLET pa pripravljajo športnoumetnostni nastop svojih članov, ki žanjejo priznanja še posebej kot izvrstni kotalkarji.

Vsem naštetim organizacijam se pridružuje srednja šola «Srečko Kosovel» z Opčin, ki bo organizirala prav tako samostojno prireditev v eni od obeh domačih prosvetnih dvoran. Poleg počastitve pisatelja Bevka bo na sporedu izvirno obdobjanje «Bevkovih osnovnošolcev» z izvodci ciklostilirane knjige, katere pisci in ilustratorji bodo dijaki sami.

Program same osrednje prireditve ob poimenovanju šole na Opčinah bo v podrobnosti izdelan nekoliko kasneje. Isto velja za akademijo, ki bo na predvečer slovesnosti in na kateri bodo glavni delež imeli domači šolarji. V pripravi so tudi spominske brošure, lepki in sploh vse, kar spada tako pomembni stvari, kot je poimenovanje domače osnovne šole.

Opčine, 17. decembra 1978
za poimenovanje openske osnovne šole po Francetu Bevku
Pripravljani odbor
Dostavlja:
Saša Martelanc,
Ul. Assenzio 42, Opčine

Nagrada iz sklada "Sergij Tončič," za najboljšo študijo slovenskega visokošolca

Slovenski visokošolski sklad «Sergij Tončič» razpisuje nagrado «Dr. Frane Tončič» za najboljšo študijo izpod peresa slovenskega visokošolca v Italiji po tem pravilniku:

1. Avtor mora biti slovenske narodnosti in mora imeti svoje stalno bivališče v deželi Furlanija-Juljska krajina

2. V teku sončnih let 1977 in 1978 je avtor moral biti visokošolski študent ali je v istem obdobju moral končati visokošolski študij.

3. Avtor mora do 30. aprila 1979 poslati k Narodni in študijski knjižnici, Trst, ul. S. Francesco 20 študijo (razpravo, disertacijo ipd.), ki je nastala ali ki je bila objavljena v teku sončnih let 1977 in 1978; ta študija mora pomeniti obogatitev slovenske kulture, zgodovine ali znanosti.

4. Študije bo v teku mesca maja 1979 pregledala in ocenila posebna komisija, ki jo bo sestavljali predsednik Sklada prof. Pavle Merku, blagajnik Sklada dr. Boris Kuret in slovenski znanstvenik, ki ga bo imenoval odbor Sklada; komisija bo lahko pritegnila k sodelovanju kot svetnike brez pravice do odločanja še strokovnjake iz ved posameznih študij. Po opravljeni analizi vseh študij, ko bojo prispele do določene roka, bo komisija določila, katero študijo nagraditi, in bo svojo odločitev utemeljila pismeno.

5. Nagrada v znesku 500.000 (petstotisoč) lir je ena in nedeljiva.

6. Naslov nagrajene študije in ime njenega avtorja bosta objavljena na prihodnjem običnem zboru Sklada v pe-

tek, 1. junija 1979, ali, če bo zaradi višje sile treba ta datum prenesti, čim prej po tem dnevu.

Po običnem zboru bo odbor Sklada obvestil javnost o tem preko sredstev javnega obveščanja.

7. V primeru, da ni nagrajena študija še objavljena, jo bo odbor Sklada priporočil za objavo kaki slovenski založbi.

8. Ta razpis s pravilnikom je Sklad dne 19. decembra 1978. deponiral pri notarju Vladimiru Clarichu v Trstu.

MOJA VAS

Moja vas samuo kar sanjam sam še vesela kar sanjam muoj dragi kraj Tam san se rodila tam san se zajubila oženila, in veliko družino zredila. Zvestuo an veselo san dielala ma kruh je le manjku, an ku otroc so odrasli kruh u miesto so šli gledat. Sama san ostala, puoje nisam zapustila do kjer [san mogla do kjer na boljezan u miesto je odpejala tudi mene, kjer sada prebi- [van, kjer use zlatina se pari ma za me je zlo teškuo. Zivim samuo kar sanjam, kar vide mmojo vas mojo hišo, moje ljudi, moje bregi, moja vas je zmieram moja [vas.

Maria Grazia Gariup

STIČIŠČE

PARLAMENTARCI IZ FURLANIJE NA KOPRSKI TELEVIZIJI

Baraccetti (KPI), Castiglione (PSI) in Beorchia (KD) so se 21. januarja udeležili, v nedeljski oddaji «Stičišče» televizije Koper, debate o problemih furlanske kulture in slovenske manjšine. Intervjuji so imeli namen poglobiti stališča glavnih političnih sil o temi manjšin, v trenutku, ko se vedno bolj pričakuje definicijo zakonodajnih norm o globalni zaščiti Slovencev.

Baraccetti in Castiglione sta potrdila trdno stališče svojih strank, ki — o Slovincih — imata enotno mnenje. Castiglione se je izrekel za osnutek zakona vlade in je izjavil, da je «ogorčen», zaradi vedenja nekaterih županov v zvezi z vprašanjem slovenske manjšine, toda — je rekel — obstaja nekdo, ki vodi vse te pobude.

Baraccetti je s svoje strani govoril o «političnem pritisku kot kriminalni posledici nacionalizma, ker nekateri nočejo sprejeti dejstva, da se država enkrat za vselej otrese temnega in kriminalnega položaja fašistične preteklosti». Zanimiva je Beorchijeva izjava, v kateri potrjuje, da je okrožnica, ki jo je sam podpisal, hotela le «služiti resnici».

Ko je govoril o dokumentu KD je senator Beorchia rekel,

da «se ga lahko ima za arhaičnega». «Čuti se potreba po naknadnem razmišljanju, če že ne po pregledu, po obogatitvi, in to v soglasju z našimi krajevnimi predstavništvi». Beorchia je izjavil, da je «optimist» zaradi večje vedrosti, ki jo je zapaziti v krajevnih situacijah, in zaradi jasnejšega dojemanja problemov». Razne vidne osebnosti iz furlanskega političnega življenja so se medtem izrekle proti zbiranju podpisov, s katerim so elementi KD in predvsem PSDI že pričeli. Pri tem pa ti elementi navajajo najrazličnejše razloge, in to po naročilu znane videmske osebnosti, ki deluje v okviru Furlanskega filološkega društva, katero finansira, kot moralno ustanovo, Dežela.

Novoletno srečanje v Starem Selu

S podobnimi izrazi prijateljstva in željami za sodelovanje so izveneli pozdravni nagovori kulturnih, političnih in uravnih predstavnikov te in druge strani meje na tradicionalnem novoletnem srečanju v Starem Selu pri Kobaridu, ki je bilo v petek, 19. januarja.

Z naše strani so pozdravili: profesor Viljem Černo, msgr. Valentin Birtič, pokrajinski svetovalec Petricig, deželni svetovalec Specogna, sovedenjski župan Zuanella in kavalir Lettig, bivši župan iz Rezijske.

V imenu tolminskih Slo-

vencev je pozdravil prisotne predsednik Socialistične zveze delovnega ljudstva Ivan Razpet. Četudi se je šlo za tradicionalno srečanje prijateljstva ob začetku leta, ne ubeži pomen medsebojne dobre volje za sodelovanje med obmejnimi prebivalstvom, ki ga predvideva osimski sporazum.

Ta dobra volja in zaupanje v svoje lastne potencialnosti je jasen odgovor manevranj nekaterih ljudi, ki so mislili z določenimi pobudami ovirati razvoj tradicionalnega prijateljstva in medsebojnega spoštovanja.

RECENSIONE:

CARNIA, INCONTRO E SCOPERTA

di Cristina Rigamonti e Mario Ros

Il film «Gli ultimi» di padre Davide Maria Turolto, realizzato alcuni anni fa, trattava il tema della grave condizione sociale in cui si trovava il Friuli nel secolo scorso e metteva in evidenza il carattere e l'anima della gente friulana, la sua storia e i suoi gravi problemi di sempre. Pre Josef Marchet, prete friulano, che ha dedicato la vita intera alla emancipazione culturale e linguistica del popolo friulano è l'autore di una «Cuintristorie dal Friul» nella quale rivendica al Friuli le sue caratteristiche di «nazione» con una sua storia, una sua lingua ed una sua anima. «Il senza storia» di MANIACCO è il titolo di un'altra opera dedicata alla gente del popolo, alle grandi masse popolari che nel passato venivano usate spesso volte come carne da cannone e abilmente strumentalizzate dai «grandi», da coloro che facevano la storia. In questo filone storiografico possiamo inserire anche il volume «La storia della Slavia Italiana» (Trieste, 1978) di autori vari, dedicato alle Valli del Natisone, col quale si è iniziato a scrivere la «contro-storia» di queste terre, ricche di un passato civile e affatto conosciuto.

In questi tempi si sta ri-

scoprendo la storia vera dei popoli, non quella scritta dai cronisti di corte, dagli storici di regime o dai cantastorie dei padroni, da quella umile e semplice, vissuta nella realtà quotidiana e piena di umanità. Si riscopre il gusto delle lingue popolari (gli idiomi, i dialetti, le lingue «diverse») il valore delle culture cosiddette «minoritarie» (ad es. quella slovena del Friuli) comprese fin'ora dalle culture dominanti e molto spesso massificanti. Le popolazioni stesse prendono sempre più coscienza della propria identità, della propria dignità e dei propri diritti.

Non è dunque un caso se alla fine del 1978 è apparso un altro libro che riprende e continua, anche se in modo nuovo ed originale, il tema della storia popolare di cui sopra. Si tratta di «Carnia, incontro e scoperta» curate da Cristina Rigamonti e da Mario Ros, i quali si sono incontrati con la Carnia e la sua gente nel dopo terremoto scoprendo una realtà storica, culturale ed umana che meritava di essere annotata e divulgata.

Il maestro Mario Ros, nativo di Brizza di Savogna è un nostro conterraneo che lavora alle dipendenze della Segreteria Straordinaria per

la ricostruzione; comandato nel guigno del 1976 presso l'Amministrazione comunale di Raveo e quindi al Centro Operativo di Tolmezzo è attualmente responsabile del Centro Operativo di Cividale. Cristina Ripamonti è residente ad Annone Brianza (Como); laureata in psicopedagogia presso l'Università del Sacro Cuore di Milano e laureata in psicologia a Padova si dedica all'attività sociale; nel 1976 si trovava a Raveo come volontaria.

Dal volume, contenente una ricca e suggestiva documentazione fotografica, emerge la carta d'identità del comune di Raveo e, per riflesso, di tutta la Carnia. L'opera si articola nei seguenti capitoli che danno una idea dei vari temi trattati: Il lungo giorno (dagli appunti di Cristina)/Nel Friuli, la Carnia, nella Carnia, Raveo/Di una annosa contesa «religiosa» fra Raveo ed Enemonzo/Tra storia e leggenda/La Resistenza in Carnia e le vicissitudini del Comune di Raveo/Fatica per vivere/Nella conca di Pani/Partire è un pò morire/Vecje anime de Cjargne, no sta muri/«Torna a cjase»: desiderio ed eterna speranza/Matrimoni: ogni vile la so usance/«Strani discorsi» (riflessioni sull'acqua/I fenomeni tellurici/La terra ha tremato/Per la Carnia di domani; protagonisti di ieri.

Ci troviamo di fronte ad un modo nuovo di scrivere la storia: il lavoro, infatti, è il risultato di un'ampia ricerca d'ambiente alla quale hanno collaborato gli stessi abitanti della zona; vengono annotati gli avvenimenti grandi e piccoli, le gioie ed i dolori, le tradizioni, l'arte popolare e l'artigianato locale, la mitologia e i problemi sociali di una popolazione che, per secoli, ha dovuto subire un destino amaro ma che ha saputo custodire gelosamente i valori che sono alla base di una autentica «civiltà». Con questa operazione culturale si è tentato di recuperare il passato, non per fare dell'archeologia, ma per ritrovare le radici della propria identità, premessa necessaria per impostare un nuovo sviluppo civile.

Sarebbe auspicabile che anche nelle Valli del Natisone o nella Benečija si facesse una indagine di questo genere e si coinvolgesse

CIVIDALE

RIUNIONE DELL'A.N.P.I. DELLE VALLI DEL NATISONE

Per programmare alcune manifestazioni a breve scadenza, si è riunita la sezione dell'ANPI delle Valli del Natisone sotto la presidenza di Mario Bergnach, vice-sindaco di Drenchia, e con la partecipazione di Federico Vincenti, presidente del Comitato provinciale.

Gli ex partigiani ed i soci hanno ribadito la volontà di contribuire democraticamente alla conoscenza della storia della Resistenza, anche

attraverso specifiche iniziative per i giovani. Hanno anche respinto ogni manovra sciovinistica anti-slovena, ricordando che, maturata la piena stabilità del confine attraverso il trattato di Osimo, le nostre popolazioni possono chiedere con maggiore fermezza l'esercizio dei diritti linguistici.

Di questo suo pensiero, l'ANPI delle Valli del Natisone informerà le autorità dello Stato con un proprio documento.

la popolazione nella ricerca; questa iniziativa favorirebbe da una parte il recupero e la conservazione del nostro ricco patrimonio linguistico, storico e letterario e nello stesso tempo stimolerebbe la riscoperta da parte delle nostre popolazioni della propria identità. Sarebbe questa un'opera senza dubbio valida sotto il profilo della promozione umana nella quale è particolarmente impegnata in questi ultimi tempi anche la Chiesa udinese.

B. Z.

UDINE

Il P.C.I. e le minoranze

«La cultura non è solo quella dei musei, delle biblioteche o quella del rustico, del quotidiano, ma è quella dei patrimoni teorici, dei contenuti scientifici ed umanistici, delle dottrine po-

litiche, dello spirito teorico e critico e dello sviluppo della conoscenza della natura, della società e della tecnica, è il progredire globale, è la riconquista del territorio.» Ecco, attraverso le parole di Giovanni Berlinguer al Convegno del PCI sulle minoranze a Udine, il senso che i comunisti vogliono dare alla cultura, che deve rappresentare una crescita reale di tutta la popolazione, compresa quella delle comunità discriminate e represses, delle masse contadine e proletarie, delle minoranze.

A questo punto Berlinguer ha detto quali sono i punti di forza di un reale sviluppo: una adeguata legislazione, l'azione della Regione ed il decentramento, lo sviluppo delle istituzioni culturali.

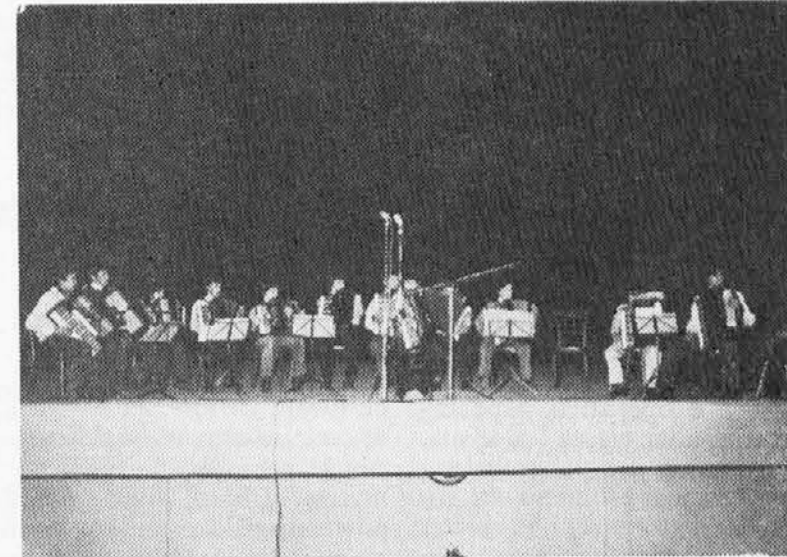
Al convegno del PCI sulle minoranze, oltre i problemi della cultura friulana, esposti da vari oratori comunisti (fra cui Lizzero e Baraccetti) e non (Di Caporiacco e Ceschia) ed i saluti degli amministratori (Moretti per la Provincia), si sono avuti gli interventi sulla minoranza slovena, che hanno riscosso una ampia attenzione del pubblico.

Cerno, presidente del circolo culturale «Ivan Trinko» di Cividale ha pronunciato una ferma condanna delle pressioni che si vengono ad esercitare, oggi come in passato, su una minoranza debole quale è quella slovena della Provincia di Udine. «Compito della democrazia politica — ha detto Cerno, accennando alle posizioni contraddittorie della DC e del PSDI — è quella di far scorrere i flussi vitali che possono rendere gli uomini liberi ed uguali con il contributo della propria cultura».

Anche Predan, direttore del Novi Matajur, ha chiesto che lo Stato provveda alla sistemazione legislativa dei diritti della minoranza slovena: le odierne manovre di taluni personaggi — ha detto riferendosi al dott. Ciceri — creano turbamento grave nelle Valli del Natisone e costituiscono pressione ed interferenza esterna e, deformando la realtà, creano divisione fra la popolazione, che oggi ha il massimo bisogno di unità per ricostruire e rinascere.

Petricig, consigliere provinciale, che ha svolto una relazione in apertura del dibattito, ha mostrato come il problema della lingua e della cultura è collegato a quella della coscienza: questa, a sua volta, è premessa essenziale per i programmi di sviluppo economico e sociale della comunità. Ha individuato i compiti specifici delle forze democratiche: la ricostruzione, l'impiego dei giovani nella rinascita, l'attenzione ai piani di sviluppo delle zone di confine.

Per tutto questo, è stato detto a conclusione del convegno, si attende una risposta dei partiti, i quali debbono sforzarsi a stabilire rapporti costruttivi per affrontare i problemi delle minoranze sia a livello globale, che nelle situazioni specifiche.

Kulturni program Dneva emigranta v Cedadu so začeli najmlajši harmonikarji, učenci glasbenika Antona Birtiča. Odnegli so z odra aplavzov brez konca in kraja

UDINE

Insediata in Provincia la commissione gruppi etnico - linguistici

Gli atti della Conferenza della Provincia di Udine sui gruppi etnico-linguistici, saranno pubblicati integralmente entro breve tempo allo scopo di estendere presso il pubblico più vasto la conoscenza dei problemi delle minoranze.

La Provincia si farà promotrice di questa nuova iniziativa, del resto già ribadita in varie occasioni, anche al fine di mantenere vivo l'interesse sui problemi attuali dei gruppi etnico-linguistici, nel momento in cui il relativo dibattito si va approfondendo a tutti i livelli.

Queste sono le conclusioni della prima seduta della nuova commissione consiliare della Provincia di Udine, la

quale si propone di discutere i problemi dei friulani, degli sloveni e dei tedeschi residenti nel territorio provinciale.

Particolare interesse va suscitando in Friuli il problema sloveno, anche da diversi punti di vista, per cui è da auspicare un buon lavoro della nuova commissione. Questo anche per le urgenti risposte che la comunità slovena della Provincia di Udine sta attendendo per la sua piena tutela economica e culturale.

VIDEM

V Pokrajini je bila ustanovljena komisija etnično - jezikovnih skupin

Atti o konferenci Videmske pokrajine o etnično-jezikovnih skupinah, bodo v kratkem v celoti objavljeni in to z namenom, da se seznanijo najširše plasti javnosti o manjšinskih problemih.

Pokrajina bo podprla to novo pobudo, ki so jo že večkrat zahtevali, tudi zato, da se ohrani živ interes o aktualnih vprašanjih etnično-jezikovnih skupin v trenutku, ko se vsestransko o njih razpravlja.

To so zaključki, do katerih so prišli na prvem zasedanju nove komisije sveta Videmske pokrajine, ki si je zadala nalogo razpravljati o problemih Furlanov, Slovencev in Nemcev bivajočih na pokrajinskem ozemlju.

Poseben interes zbuja v Furlaniji slovensko vprašanje, tudi z različnih vidikov, za kar je treba zaželeto novi komisiji uspešno delovanje. To tudi zaradi nujnih odgovorov, ki jih slovenska skupnost Videmske pokrajine pričakuje v zvezi s svojo globalno gospodarsko in kulturno zaščito.

«PUNTO D'INCONTRO»

PARLAMENTARI FRIULANI A TV CAPODISTRIA

Baraccetti (PCI), Castiglione (PSI) e Beorchia (DC) sono intervenuti il 21 gennaio sui problemi della cultura friulana e della minoranza slovena sullo schermo di «Punto d'incontro», il programma domenicale di TV Capodistria. Le interviste tendevano ad approfondire la posizione delle principali forze politiche sul tema minoranze, nel momento in cui si fanno più vive le attese di una definizione di norme legislative di tutela globale degli Sloveni.

Gli on. Baraccetti e Castiglione hanno confermato la ferma posizione dei rispettivi partiti, che — sugli Sloveni — hanno una posizione unitaria.

Castiglione si è pronunciato per un disegno di legge del Governo e si è detto «indignato» per l'atteggiamento di taluni sindaci sulla questione della minoranza slovena, ma — ha detto — «c'è qualcuno che guida queste iniziative».

Baraccetti, da parte sua, ha parlato di «pressioni politiche che sono il frutto criminoso del nazionalismo perché non accettano che lo Stato chiuda la posizione oscura e criminale del passato fascista». Interessante la dichiarazione di Beorchia che ha affermato che la circolare da lui firmata voleva essere un «servizio di verità».

Riferendosi al documento della DC, il sen. Beorchia, ha detto che esso «può essere considerato arcaico». «C'è una esigenza di un ulteriore

momento di riflessione, se non di revisione, di arricchimento, in sintonia con le nostre rappresentanze locali». Beorchia si è dichiarato «ottimista» per il carattere di maggiore serenità che si nota nelle situazioni locali, di una più chiara consapevolezza dei problemi». Varie personalità della vita politica friulana si sono intanto dichiarate contrarie alla raccolta di firme che elementi della DC e soprattutto del PSDI vanno raccogliendo fra la gente, con le più assurde motivazioni, su mandato di un noto personaggio udinese che opera nell'ambito della Società Filologica Friulana, che è finanziata, come ente morale, dalla Regione.

dr. Petar Zorza:

za etnično skupnost v nevarnosti

Zvonovi, ki zvonijo

Ceglih se ne strinjamo z usemi rečmi, ki jih je napisal naš rojak, veterinar, dr. Petar Zorza, radi publiciramo njega pismo, ki nam ga je pošju iz Francije, ker je u njem povjedu puno svetih resnic.

Ce pustimo potres na stran, se je par nas spremenilo puno reči na buojs. Od Kolovrata do Rezije in Kanalske doline imamo svoja kulturna društva in organizacije, ki usak dan buj naraščajo in dobivajo usak dan večji pomjen, kar nam daje upanje v ustajenje in preporod, da ne gledamo več takuo pesimistično na našo skupnost.

Tega ne more vedeti dr. Zorza, ker, na žalost, živi že 20 let odtrgan od svojega rojstnega kraja, od svoje domovine.

Ne moremo se strinjati z njim, kar se tiče vloge (funzione) dežele (regione) kot take.

Dne 7. januarja letos, na Dan emigranta, je predsednik deželnega sveta Mario Colli, u napunjenem teatru «Ristori» u Cedadu dejal, da je skarb za rešitev problemov Slovencev dužnost večine.

Od puno resnic, ki jih je dr. Zor-

za napisu, nam je narbuju useč zaključek. Ma kdo je dr. Petar Zorza?

Biu je mlad, pun življenja in dobre volje, da bi kaj naredu za dobro življenje naših dolin. Še donas je mlad. Njema še 47 let, čepru živi u Franciji že 20 let, kot nam sam piše.

Naši ljudje, posebno pa kumetje, se ga radi spominjajo kot narbujošega veterinarja naših dolin. Biu je parvi in zadnji, ki je napravu prave operacione na kravah in jih je rješ, da jih njeso muorli kumetje prodaj za malo al nič. Njeki tajšnega ni biu še kopac narest - ne pred njim ne za njim - obedan veterinar. Ni biu fiskalen, ni stuooru plačjat previ. Po buozih družinah je opravu djelo kar zastonj - kumetje so se ga troštal u hljev.

Dr. Petar Zorza je biu imenovan za veterinarja sedmih komunov špijarskega okraja. Ljudje so ga imjeli radi, ker je pošteno in z veliko znanostjo opravju svojo službo. Biu je glava, napunjena z dobrimi idejami, za rešitev in razvoj (svilup) zooteknije, naše ekonomije in še

konsumizmu. Je nevarnost, da ljudje pozabijo al pa postavijo u drugo varsto uprašnje svoje identitete.

Ljudje od učera njeso bli buj modri ku tisti donas, a oni so popunoma živjeli svojo posebno identiteto u svoji «vasi». Živjeli so u svojih navadah in tudi u svojih nasprotjih. Use tuole je pomenilo zanje njek teritorij.

U svoji manieri je človeška skupnost ku dujačna: ona potrebuje določen prostor, da lahko živi in se razvija.

Ima potrebo naravnega varstva (naturalne protekcije), svoje cjerkva, svojih šagri, svojih obredov (riti), svoja društva, odparta vrata do zunanjega sveta in svojo sigurno zaklonišče, da se obrani pred te hudim, ki pride od zuna. Sada se use tuole izgubja. Ena majhana pargliha: judje od zuna hodijo k nam po kostanj, naši ljudje pa kupavajo zuna industrijske gubance.

Ob istem času državne ustanove razbivajo «socialne strjehe», kot je naš način (maniera) življenja, način obnašanja in izražanja (espressione).

Nečjem jokati za preteklostjo. Na narbuju lahko vižo na svjetu želim zastopit sedanjost in se ne pustim presenetiti (soprendere) od mita progressa brez konca in kraja.

Sada odmjeva u usjeh industrijskih deželah in od usjeh sindikalnih organizacijah en glas: «Živeti u svoji vasi!».

Ta glas je paršu tudi u pridje naših mašnikov, ki pridgajo pruoiti odhodu u veterinarju.

Nečjem jokati za preteklostjo. Na narbuju lahko vižo na svjetu želim zastopit sedanjost in se ne pustim presenetiti (soprendere) od mita progressa brez konca in kraja.

Sada odmjeva u usjeh industrijskih deželah in od usjeh sindikalnih organizacijah en glas: «Živeti u svoji vasi!».

Ta glas je paršu tudi u pridje naših mašnikov, ki pridgajo pruoiti odhodu u veterinarju.

Nečjem jokati za preteklostjo. Na narbuju lahko vižo na svjetu želim zastopit sedanjost in se ne pustim presenetiti (soprendere) od mita progressa brez konca in kraja.

Sada odmjeva u usjeh industrijskih deželah in od usjeh sindikalnih organizacijah en glas: «Živeti u svoji vasi!».

Ta glas je paršu tudi u pridje naših mašnikov, ki pridgajo pruoiti odhodu u veterinarju.

Nečjem jokati za preteklostjo. Na narbuju lahko vižo na svjetu želim zastopit sedanjost in se ne pustim presenetiti (soprendere) od mita progressa brez konca in kraja.

kaj družega. Te mladi, ki bote brali tele moje besjede, se bote uprašali: «Zaki je šu potle proč, u Francijo, če je tarkaj pomagu in če so ga imjeli kumetje takuo radi?» Vase uprašanje je na pravem mestu.

Poleg (oltre) vseh dobrih lastnosti, je imeu dr. Petar Zorza no veliko pečjo, ki je bla nevarnost za poglavarje naših komunov u tistih cajtih: mislu je s svojo glavo in ni teu nest svojih možganov u magazin demokristijanskih šindakov. Od tele velika zamjera. Še buj veliko zamjero je imeu, kadar mu je paršla nesrečna misu, da je sparjeu kandiduro na listi PSI - pomislite PSI, ne PCI, za provincialni konsej. «Odrezali» so mu noge in mu ni ostalo drugega kot iti u Francijo, kjer živi in pametno djela že dvajst let. Njega um, njega ideje, njega veliko profesionalno sposobnost, je uveljavil (afferimò) u Franciji, med tem, ko nam je biu takuo potreban u naših buogih dolinah. Vemo, da je gor postau velik in spoštovan mož, a je zmjeraj s srcam navezan na svojo rojstno domovino, kot nam priča njega pismo.

like mjesta. Donas je problem, da muormo vjedet, kaj napraviti, da ne pustimo drugim odločit o našim deštinu.

Politični razred, ki ima zmjeraj u rezervi presenečenja (sorpresa), nam je dau Deželo... (region), nam bo kmalu dau... Evropo... Tuole me mene pusti indiferentnega.

Do sada smo poslušal samuo velike govore in navadne objube.

Poglejmo deželo. Postavli so gor nove oficije. Potle so imenovali burokrate, večkrat zlo dobre in sposobne, so razdelil nove delemitacije oblasti in usi skupaj mislimo, da smo zadovoljni. Ma tel miž-maž ne more skriti očitivne resnice: deželni čut umira.

Vitalnost deželam bi muorle dat majhane mjesta, u človeški mjeri, in vasi.

Sada majhne mjesta životarijo in vasi, posebno naše, so usak dan buj prazne in postajajo usak dan buj predsoba (anticamera) smarti, za penzionane, ki so ostali. Paršli smo do varha al pa do konca izhoda (esodo) iz naših kumetij in kar je narbuju žalostno za našo skupnost (comunità) za naš materni jezik, ki se ni biu spremeniu u stoletjih, izhlapeva (evaporacija) kot eter iz steklenice brez zatka.

Da bi hitro evaporiral cvet naše slovenske skupnosti, so pomagali uneti fašistični aktivisti prej, potem dežela s svojimi asistencialnimi uradi, danes pa nam dajo Evropo, ki bo spet razočaranje (illusione).

Kaj nam ostane? Morebit, da se bote čudli,

U zadnjem cajtu so generalu zlo jezni, ker mladi puobje ne hodijo radi h sudatam, ne hodijo radi u njihov «butigo». Tale je an problem, ki straš generale po usem svjetu. Kadar je bla uejska dol u Vietnamu, je na taužente mladih Amerikanu uteklo u Kanado in celuo u škandinavske dežele, samuo, da bi ne šli ubivat in se ne pustili ubit dol u tisti umazani uejski. Rajši dezertjerji, kot ubijalci, rajši dezertjerji, kot patrioti pod zemjo.

Po drugih deželah, tudi u Italiji, puno te mladih misli, da je cajt sudaščine zgubjen, zamujen. Retorika o patriotizmu jim gre na živce, kar generali, ki so kovači in budgarji uejske, ne morejo zastopit. Oni pravijo, da je dužnost usakega mladega odslužit sudaščino. Poglejmo no malo ražone adnega in drugega, generala in sudata, posebno tistega, ki mu smaradi sudaščina.

Parvo. General je lepou plačan u cajtu meru, kot u cajtu uejske, sudat pa muora djelat zastonj. Meštjer generala je sudaščina, uejska, meštjer, ki si ga je sam zbrau, pot, ki jo je sam zbrau,

če vam rečem: ostanemo mi emigranti, «IZKORENINJE-NCI» (sradicati).

Čut (sentiment), da smo sinovi slovenske zemlje in slovenske skupnosti, je živ med nami še buj, ku kadar smo bli doma.

Ta sentiment živi in se je uzdignu s kulturno rastjo emigrantov. To je sociološka konstatacion in sem prepričan, da bomo napravli njeki samuo. Če bomo spoštoval tisto, kar si upam imenovati vjero naše zemje; poroko, ženitke skupnosti in zemje s svojim jezikom in zgodovino (storia).

Zgodovinski zgled Izraela, naj bo zgled za premišljevanje za use nas, notar in zunaj nadiških dolin za tole novo ljeto.

dr. Petar Zorza

Romeo Briz: SPOMINI O KOLEDI

Se še spominjate, ko smo bili še majhni, kako smo težko cakali Novo leto? Zadnji dan starega leta smo se pripravili za drugi dan, da bi šli po koledu zjutraj zgodaj, od hiše do hiše voščiti srečno Novo leto. Tale naša stara navada je veljala samo za puobče.

Ze zvečer smo pripravili naše košpice, smo jih položili blizu šporgeta al pa ognjišča, da bi bile suhe za drugi dan. Tiste nepozabljene košpe, narete doma od očeta ali od kakšnega sorodnika iz starih čevljev, urbazov! Dobre so bile, ko smo hodili po snegu.

Na zadnji večer starega leta smo naročevali očetu ali materi, da bi se ne pozabili nas buditi drugi dan zgodaj.

Drugi dan zjutraj pride moja mama u mojo sobo in mi vošči:

«Srečno Novo leto, sinko moj» in mi položi u roko eno liro. «To boš imeu za koledu», mi reče.

«Bohlonelj!» sem ji reku in sem se hitro napravil in sem šel od družine do družine voščiti srečno Novo leto z jabolko u rokah. Ko sem poterkal na vrata, so mi odgovarjali «Naprej!»

Ko sem stopil čez vrata, sem rekel: «Dobro jutro Buohdej!» oni pa so mi odgovarjali: «Buohdej!»

Jast, z jabolko u rokah, rečem: «Vam voščim srečno Novo leto, da bi podkovali moja konjčka (v jabolki sem imeu že nasajeno eno liro). U parvi družini so mi usadili u jabolko drugih dvajset centezimov in tako je šlo naprej. Usaka družina mi je nasadila u jabolko, kar je mogla.

Tako smo takrat lepo govorili po našim beneškim slovenskim, maternim jeziku. Saj je biu samo tist naš jezik, saj nismo poznali družega, saj tistio malo, ki govorimo italijansko, smo se ga morali naučiti u šolah, saj vemo usi Benečiani, da je bila parva naša pesmica, ki nam jo je prepevala naša mati, slovenska pesem.

Zakaj danes nas bi moralo biti sram govoriti naš jezik, naš materni jezik, tako dragi, sladki in ljubeznivi? Mi sami ne vemo, kako je dragi! Jaz mislim, da se ni zgodilo samo meni, pač pa tudi drugim našim ljudem, da smo morali delat tolmači (interpreti) našim prijateljem Furlanom in Venetam, kadar smo bili u tujih, juškjih dezelah.

Vrsta konferenc PCI v Škrutovem

Prvi je predaval M. Lizzero

«KPI ima danes prav take naloge kot v preteklosti, in te niso nič manj težavne od prej, bodisi v mednarodnem, kot v državnem in deželnem okviru. Tretja pot, to se pravi demokratični predlog za realizacijo socialistične družbe, se mora razlikovati od socialdemokratske poti, vendar pa tudi tiste linije, ki je po oktobrski revoluciji identificirala državo v partiji, kar je močno okrnilo demokracijo». To je vodilna misel predavanja, ki ga je imel komunistični predstavnik Mario Lizzero v St. Lenartu. Predavanju je sledilo veliko mladih iz Nadiških dolin.

Naloga KPI so toliko težje prav v naši deželi, ki je soudeležena pri obnovi in ki mora izvajati osimski sporazum.

V Beneški Sloveniji, sta

danes v ospredju vprašanji kulturnega in gospodarskega razvoja. In prav aktivna prisotnost demokratičnih političnih sil v tem procesu je porok, da se bodo pričakovanja Slovencev iz videmske pokrajine čimprej izpolnila.

Predavanju Lizzera je sledila diskusija, pri kateri je sodelovalo mnogo prisotnih. Mladi so izrekli predvsem nujno po čimprejšnji zakonski globalni zaščiti Slovencev, kar naj bi preprečilo nadaljnjo šovinistično gonjo, ki jo podpihujejo prav znane osebnosti iz teh krajev.

Predavanje Maria Lizzera «Tretja pot, evrokomunizem in novi internacionalizem» je odprlo ciklus štirih predavanj, ki bodo na pobudo KPI v St. Lenartu. Prihodnje predavanje bo imel posl. Arnaldo Baraccetti.

PIŠE PETAR MATAJURAC

General in sudat

sudat pa muora biti sudat pruoiti njega voj in ne samuo tuole. Sudat je kumet, je djelovac, je profesionist, ki služi usakdanji kruh s svojim djelam, s svojo znanostjo, s svojo glavo, s svojimi rokami.

Kadar ga kličejo h sudatam, zgubi svojo štipendio, svoj zaslužak. Zaslužak mu ga uzame «Patria», on «patrio» služi zastonj, general pa je lepou plačjan.

Drugo. U cajtu uejske ima general devetindevetdeset od stuo možnosti (possibilità), da rješi kožo, življenje, sudat pa ima 99 od stuo nevarnosti, da ga ubijejo, zastonj, brez plačje.

Če sudatje dobijo uejsko, gre usa čast (onore) generalu, če jo zgubijo, so podleži (vigliacchi), general pa je useeno lepou plačjan.

Trečjo. Če general zgubi življenje, če pade u uejski, dobi hitro uduova velik penzion, ranjen sudat pa čaka nad trideset let, da mu ga dajo.

Mi imamo šele sudate, ki so paršli iz Rusje z zmarnjenimi nogami in šele čakaajo na penzion.

Takuo vidite, dragi brauci,

stojijo reči in se nič ne čudim, če se te mladi branijo iti h sudatam. Njeso vič use in so zastopil, kajšna je butiga generala. Ma kajšna je tale butiga?

Po usem svetu, po usjeh mjestih, skor po usjeh vaseh so butige, usjeh sort butige. Človek gre mimo nje, se ustavi, pogleda u vetrino, če mu je kaj useč, če ima potrebo njeki ukupit, stopi notar, ob njega voj in kadar kupi in plačja, se obarne in gre von.

Butiga od generala pa je drugač. On ti pošja kartolino in če ne prideš sam za uro in dan, ki ti ga je napisu, te parpežejo s silo, uklenjenega.

Njega butige ne moreš zapustiti. Pusti te, kadar on čje in mu muoraš služiti zastonj!

Biu bi cajt, da bi pošjali use generale damu. Brez njih bi biu mjer. Ljudje, ki djelajo, bi se med sabo zastopil, čez konfine bi se dal roko, celuo mislim, da bi pobrisal konfine in takuo bi bluo manj tarpljenja, manj jokanja za tiste, ki padajo u neumnih in nepotrjebnih uejskah, ki jih kujejo kovači generali.

Vas pozdravja Vaš

Petar Matajurac

Veterinar, dr. Petar Zorza ob svoji rajnji mami, katera leži na smrtni postelji

KAJ SE JE ZGODILO PO NAŠIH DOLINAH

Podbonesec

CRNI VRH - PRADAMAN

Umaru je Angelo Specogna

U soboto, 27. januarja zjutraj je umaru Angelo Specogna, sin družine iz Črnega Vrha, ki stanuje že več let u Pradamanu pri Vidmu. Ime je samou 36 let. Rajnik Angelo je biu direkten kužin famoštra iz Gorjeneda Tarbja. gospoda Emilia Cenčiča. Njega pogreb je biu u Pradamanu u nedeljo, 28. januarja. Naj gre družini in žlahti naša tolažba.

SREDNJE

OBLICA

Pred kratkem nas je večno zapustila Pepa Vogrig-Cekova Te Gorenjih. Imjela je 70. ljet. Ni bla poročena.

Pokopali smo jo u Čedadu, kjer sta pokopana brat in sestra. Željela je biti pokopana z njima. Naj u miru počiva.

Lepa čičica na silki je Eliso Durig, hči dr. Claudia in Antoniette. Ima nekaj nad tri mesce in se dobro runa. Želimo ji, da bi šla mrazaj tako dobro naprej.

SV. LENART

Na zadnji Božič, ljudje iz Sv. Lenarta so ušafal no lepo «šorprežo»: v cjerkvi so ble napravjene pru lepe «jaslice». Za tolo lepo «šorprežo» muorajo zahvalit no skupino puobu an čeč, ki njeso samou napravili tel ljep «presepio» (jaslice), a tudi postrojil podobice, ki so bile no malo poškodovane. Teli mladi so: Checco, za tehnična djela; Laura, ki je postrojila «statue». Za narest tuole djelo kor imjet puno potarpežljivost. Gigi, je luožu na «dispozičion» vas električni material, ki je biu potrjeban; Gegè in Claudia pa so dal no roko za jih napravit an dal dobre nasvete.

Na dan Božičja so šli ljudje iz Sv. Lenarta an tudi iz drugih krajih na precesio pred jaslice in pjeli no lepo pjesem, ki ima že okuole taužent ljet in ki se kliče «Te dan».

Sada so jaslice skranil, a usi se troštajo, da se za drugi Božič ponovi ta ljepa «tradicičion».

KRAVAR

Pred kratkem sem srečju u Čedadu Gina Predana iz Kravarja.

«Kaj pohajaš? Kaj ne dje-

laš?» sem ga uprašu.

«Sem šu u penzion!» mi je nakratno odgovorju.

«Ti, u penzion? Ma če si šele takuo mlad in močjan, da bi lahko njive orau!»

«Ja, mlad, a sem puno djelu in puno doživeu» je jau Gino.

In rjes je naš Gino puno doživeu in jih je puno provu. Rodiu se je ljeta 1921. Poklican je biu k sudatam in pošjali so ga na greško fronto, kjer je biu tudi ranjen. Po uejski ni bluo djela doma, zatu je muoru iti u Dolenjo Ameriko. Za puno cajta potle, ku se je varnu, je ušafu službo u čedajskem špitalu. Sedem ljet je biu šofer in vozu ambulanco. Na dan 27. decembra 1978 je šu zaslužen penzion. Zmjeraj je vjestno opravju svoje djelo, zatu mu je predsednik špitala dau tisti dan zlato medaljo. Želimo mu, da bi biu zdreu in veseu, da bi puno ljet uživu zaslužen penzion.

G. V.

PRAPOTNO

U srjedo 24. januarja je umaru u čedajskem špitalu Gino Battistig. Imeu je samou 56 ljet. Njega pogreb je biu u Prapotnem u petak 26. januarja predpuđne.

Družini in zahtji izrekamo naše iskrene sožalje (condoglianze).

DREKA

Pet «kunjadov» iz Dreke, ki so se parvikrat zbrali u življenju

Je pač par nas takšno življenje. Ljudje so razstreseni po svjete in kadar se brat al sestra poročta doma, ne mo-rejo biti na njih poroki usi bratje, sestre in svaki (kunjadi). Taka je zgodba tudi on naših pet kunjadov iz Dre-

ke, ki se niso mogli še nikdar zbrati usi skupaj. Zbrali so se šele pred kratkim, ko ima usak izmed njih puno, križov na ramenih, ko so že skoraj pozabili dan njih poroke. Naši simpatični svaki so, od leve proti desni: Trinco Eugenio, Tomasetig Antonio, Gus Stefano, Crainich Natalino in Fon Giovanni.

Zbrali so se na kosilu in potem, ko so lepuo zalili tuo njih parvo srečanje z dobro kapljico vina, so si pošpetali med sabo, na tiho: če bi se muorli donas spet poročit, bi še zmjeraj poročili njih pridne žene, ki so ble zveste družice njih dolgega zakonskega življenja.

Želimo jim, da bi se pogostu srečali in da bi bluo njih življenje dolgo, srečno in veselo.

Zbogom Milena!

Se nam ne zdi rjes, da te ne bomo vič videli, da te ne bomo vič srečevali po Čedadu in po naših vaseh, tako vedro, zmjeraj nasmejano in veselo, pune življenja in korajže, čeprav ni bla tvoja življenjska pot posuta z rožicami, pač pa s trnjem. Useeno si imjela u sebi tajšno življenko muoč, da si dajala korajžo še drugim, kadar so jo bli potrebni, kadar so bli žalostni.

Tako smo videli in poznali Mileno mi in drugi prijatelji. Vsakokrat, ko smo jo srečali, smo bili srečni in veseli, zatu nam bo puno manjkala. Med nami je pustila veliko praznino in veliko žalost.

Milena Ruttar, udova Trinco, se je rodila u Mihelinovi družini na Bregu pri Dreki. Bila je najmlajša od petih otrok: Toni, Gino, Lidia, Celestino in Milena. Otroci so u pomanjkanju, lahko bi rekli u mizerji gor zrasli in ko so postali veliki, ni bluo zaslužka in kruha doma. Šli so s trebuhom za kruham po svjetu, rojstna hiša je ostala prazna, zaprta. Usi so naročniki Novega Matajurja, kakor je bila tudi naša dra-

Rajnika Milena Ruttar

ga Milena: Gino v Avstraliji, Lidia v Angliji, Toni v Manzanu in Celestino v Fojdi.

Milena se je poročila z vasnjanom. Nje mož je biu Jak Trinco, Gašperinov iz Brega. Umru je za silikožo pred sedmimi leti, ko je imeu 49 let. Ko je postala udova, z dvema otroci, je imela Milena 41 ljet. Smart jo je pobrala, ko je dopolnila 48 ljet.

Umarla je po kratki boljezni v videmskem špitalu u srjedo 7. februarja zjutraj.

Kaj je spravilo takuo mlado, zdravo in močno ženo na drugi svet?

V vratu se ji je utargala žila in provocirala trombozo. Cjelih osem dni je bila u nezavesti (in coma), potem jo je smart preomagala. Zdravniki pravijo, da se tuo lahko zgodi tudi mladim ljudem, posebno če doživijo kajšan strah ali preveliko žalost. Da je imjela žalost u zadnjem cajtu vemo, ker ji njeso tjel dati novega stanovanja, hiše u Čedadu, za katero je bla zaposlila. Vemo tudi, da je doživela strah. Pred kratkim je paršu u nje hišo njeki tip iz Čedada in jo silu, da bi podpisala za referendum pruoti slovenskemu jeziku. Kadar ni tjela podpisati, ji je zagrozil, da jo izženejo v Jugoslavijo. Bo to naključje (caso) in bi rajši ne mislili, da sto jo žalost in strah spravila u prerani grob.

Milena je imjela u Čedadu, u petek 9. februarja, velik pogreb. Vsa slovenska skupnost u Čedadu se je zbrala okoli nje. Prišli so prijatelji tudi iz dolin, da bi ji prinesli zadnji pozdrav, da bi ji rekli: Zbogom Milena!

Naj gre sinu Marku, hčerki Nili, bratom in sestri Lidiji naša tolažba. Drago Mileno pa bomo ohranili vsi u večnem in lepem spominu.

LAZE

U soboto 3. februarja se je rodil u čedajskem špitalu Cicigoi Ivan - Toni, trečji sin od Tona in Jovanke. Par hiši se kličejo «Šiorni» in so bli tisti dan zarjes Šiorni, ker se jim je rodju puob, katerega so težkuo čakali tata in mama, nono in nona, a še posebno sestrice Eleonora in Marianna.

Zatuo more usak zastopit, kajšan velik praznik je biu u družini. Malemu Ivanu želimo dosti sreče in zdravja u življenju, ki ga ima pred sabo.

ŠPETER

AZLA

Umaru je Ubald Galanda

U torak 30. januarja je umaru Ubald Galanda. Na 14 maja ljetos bi biu imeu 57 ljet, a buožac, jih ni učaku. Boljezan, ki ne odpusti, ga je spravla u prerani grob.

Rajnik Ubald je biu mož dobrega in velikega duha. Usem je dajau kuražo in vseje. Usem so se storle smejat njega «barzalette», majhanim in velikim. Živ ostane med nami njega spomin.

Ko je gospod famoštar govoriu na pogrebu o njem, je jau, da smo zgubili adnega dobrega parjatelja. Rajnik Galanda je biu emigrant nad dvajset ljet, u Franciji in Svici, kjer so ga imjeli radi kot pridnega in sposobnega

Rajnik Ubald Galanda

kamnoseka (scalpellino).

Za zmjeraj se je varnu damu, da bi živeu s svojo staro mamo, a ni učaku zasluženega penziona, kot se tuo dogaja dostjem našim emigrantom. Usem parjateljostane u ljepim spominu.

E. D.

ODPUSTAK ZA TISTE, KI IMAJO PENZIONE, KI JIM NE TICEJO

Tisti, ki so prijemali penzione, ki jim njeso pripadali, ne bojo muorli vračjat denarja na INPS in ne bojo muorli plačjat multe, če napravijo prošnju na INPS do 29. marca ljetos.

Za prošnje in druge pojasnila, naj se obarnejo na PATRONAT INAC u Čedadu, ul. Patriarcato 18.

MOLTO IMPORTANTE PER I PENSIONATI

Condono a chi riceve pensioni indebite

Tutti coloro che — avendo percepito indebitamente una pensione sociale o una pensione minima integrata — denunceranno spontaneamente tale situazione all'INPS entro il 29 marzo prossimo, godranno del condono. Lo rende noto l'INPS, specificando che, così facendo, gli interessati non dovranno restituire le somme indebitamente percepite né dovranno pagare le sanzioni previste.

Sono interessati a chiedere la sanatoria:

- 1) coloro che abbiano percepito la pensione sociale pur fruendo di redditi annui superiori ai limiti massimi fissati dalla legge (608.400 lire nel 1976, 692.000 nel 1977, 828.100 nel 1978);
- 2) coloro che, possedendo redditi di importo annuo inferiore a questi limiti, avevano diritto alla pensione sociale ridotta in misura corrispondente all'importo dei redditi percepiti, sempreché i loro redditi, sommati a quelli del coniuge, non superassero 1 milione 663.350 lire nel 1976, 1.747.850 nel 1977 e 1.883.059 nel 1978;
- 3) coloro che abbiano percepito pensioni integrate al trattamento minimo pur essendo titolari di altra pensione, qualora dal cumulo di tali pensioni risultasse un importo superiore ai limiti mensili di 66.950 lire (1976), 79.650 (1977) e 102.500 (1978) se lavoratori dipendenti, e di 66.950 (1976), 76.250 (1977) e 91.100 (1978) se lavoratori autonomi.

Il trattamento minimo — precisa l'INPS — spetta comunque nel caso di cumulo fra pensione diretta (vecchiaia, anzianità, invalidità) e pensione ai superstiti. Per il disbrigo delle pratiche e per ulteriori informazioni, rivolgersi al PATRONATO INAC di Cividale, via Patriarcato 18.

ALLA GRENIER BOUTIQUE

Prezzi eccezionalmente ridotti sui capi esclusivi

CIVIDALE

Via De Rubeis n. 18